

Κωστής Κοκκινόφτας

Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

ΤΑ ΜΕΤΟΧΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ

Μετά την κατάκτηση της Κύπρου από τους Τούρκους, το 1571, και την εκδίωξη των Λατίνων, η Ορθόδοξη Εκκλησία του νησιού άρχισε να αναδιοργανώνεται και να ανακτά μέρος της κτηματικής της περιουσίας, που είχαν σφετεριστεί οι προηγούμενοι κατακτητές. Το ίδιο συνέβη και με τη Μονή Κύκκου, που σταδιακά δημιούργησε ένα πολύ καλά οργανωμένο δίκτυο Μετοχίων, τόσο εντός, όσο και εκτός Κύπρου, γεγονός το οποίο συνέτεινε ώστε να αποτελέσουν στα χρόνια της Τουρκοκρατίας έναν από τους κυριότερους αγωγούς μεταλαμπάδευσης στην Κύπρο των πνευματικών επιτευγμάτων του ευρύτερου Ελληνισμού.

Σε επιστολή του, ημερομηνίας 12 Μαρτίου 1879, εννέα μόλις μήνες μετά την καθεστωτική αλλαγή του 1878, ο Ηγούμενος Κύκκου (1862-1890) Σωφρόνιος ενημέρωσε τη βρετανική διοίκηση, ότι η Μονή είχε εκτός Κύπρου δύο Μετόχια στην Κωνσταντινούπολη, ένα στη Σμύρνη, ένα στην Προύσα και ένα στην Αδριανούπολη¹. Προφανώς, αναφερόταν στα πλέον προσοδοφόρα από αυτά, αφού γνωρίζουμε ότι την ίδια περίοδο είχε στην κατοχή της και τα Μετόχια της Αττάλειας στη Μικρά Ασία και της Τρίπολης στον Λίβανο². Από άλλες πηγές είναι γνωστό, ότι στα χρόνια της Τουρκοκρατίας είχε επίσης Μετόχια στη Λάρισα, στις Σέρρες, στη Φιλιπούπολη της Ανατολικής Ρωμυλίας, στην Τσέριανη της Ηπείρου, στην Αδριανούπολη και στην Περίσταση της Ανατολικής Θράκης, στην Αμάσεια του Πόντου και

1. Ιωάννη Θεοχαρίδη, *Ο Κώδικας 53 της Ιεράς Μονής Κύκκου. Οι πολύπλευρες δραστηριότητες της Μονής κατά την περίοδο 1843-1897*, Λευκωσία 2004, σ. 185.

2. Για παράδειγμα, στα Μετόχια αυτά γίνεται αναφορά τη δεκαετία του 1890, όπου η ίδρυσή τους ανάγεται σε αρκετά χρόνια προηγουμένως. Βλ. Επισκόπου Ριούτας Μακάριου Τηλλυρίδη, *Ανέκδοτος Αλληλογραφία της Ιεράς Μονής Κύκκου 1891-1897*, Λευκωσία 1996, σ. 69-73, 81, 162 (Αττάλεια), σ. 26-27, 49-51, 56, 66-69 (Τρίπολη).

στην Κω της Δωδεκανήσου³. Από τα Μετόχια αυτά θα παρουσιαστεί στη συνέχεια η ιστορία εκείνων της Σμύρνης, της Αττάλειας, της Προύσας και της Αμάσειας.

Το Μετόχιο της Σμύρνης

Στο Αρχείο της Μονής Κύκκου έχουν σωθεί οθωμανικά έγγραφα, που αναφέρονται σε αγοραπωλησίες κτημάτων και οικιών στη Σμύρνη, καθώς και σε διάφορες άλλες υποθέσεις, μεταξύ των ετών 1681 και 1813⁴. Παρά το γεγονός, ότι δεν τις συνδέουν άμεσα με τη Μονή, εντούτοις αποτελούν ισχυρότατες ενδείξεις για την παρουσία στην πόλη μελών της αδελφότητάς της τουλάχιστον από τις τελευταίες δεκαετίες του 17ου αιώνα.

Επιβεβαιωμένη αναφορά για την παρουσία της Μονής Κύκκου στη Σμύρνη γίνεται σε δύο οθωμανικά έγγραφα του έτους 1711, όπου αναφέρεται η αγορά ενός σπιτιού «της Παναγίας του Κύκκου» από τον παπα-Σωφρόνιο, προφανώς Κυκκώτη μοναχό. Ο Σωφρόνιος αγόρασε επίσης, το 1724, έκταση γης στην πόλη, όπως και ο Κυκκώτης μοναχός Χρύσανθος, το 1762 και το 1765, ο οποίος απέκτησε ένα αμπέλι και τρεχούμενο νερό, καθώς και δύο σπίτια, που προστέθηκαν στην κτηματική περιουσία του Μετοχίου. Ακόμη, σε έγγραφα των

3. Για τα εκτός Κύπρου Μετόχια διασώζονται σκόρπιες πληροφορίες σε κείμενα, έγγραφα ή βιογραφικά σημειώματα Κυκκωτών μοναχών. Ενδεικτικά βλ. Εφραίμ Αθηναίου, *Η περιγραφή της Σεβασμίας και Βασιλικής Μονής του Κύκκου*, Ενετία 1751, σ. 46 (Φιλιππούπολη)· Λοΐζου Φιλίππου, *Η Εκκλησία Κύπρου επί Τουρκοκρατίας*, Λευκωσία 1975, σ. 290 (Σέρρες)· Τζων Κουμουλίδη - Λάζαρου Δεριζιώτη, *Εκκλησίες της Λαρίσης*, Αθήνα 1985, σ. 34-35 (Λάρισα)· Στέφανου Μπέττη, *Κουρεντικά ή για την άλλοτε επαρχία Κουρέντων και τα 88 χωριά της (Από την αρχαιότητα ως το 1913)*, Γιάννινα 1997, σ. 559-560 (Ηπειρος)· Παντελή Λέκκου, *Οι Μονές της Βόρειας και της Ανατολικής Θράκης*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 359 (Περίσταση)· Κωστή Κοκκινόφτα, *Κυκκώτικα Μελετήματα*, τ. Α', Λευκωσία 1997, σ. 122-125, 233-235 (Κως, Αδριανούπολη)· Του ιδίου, «Το Μετόχιο της Μονής Κύκκου στη Γεωργία», *Ενατενίσεις* 9 (2009) 138-141 (Γεωργία)· Του ιδίου, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1878-1899)*, Λευκωσία 1999, σ. 79-81 (Κωνσταντινούπολη).

4. Ιωάννη Θεοχαρίδη, *Οθωμανικά Έγγραφα 1572-1839*, Λευκωσία 1993, τ. Α', σ. 163, 221, 327, τ. Β', σ. 543, 659, 727, 729, 919, τ. Γ', σ. 1175, 1201, 1345, 1351, 1573, 1575, τ. Δ', σ. 1851.

ετών 1767 και 1782, γίνεται αναφορά στη χορήγηση άδειας, εκ μέρους των τοπικών Αρχών, στη Μονή Κύκκου, για να αναγείρει διώροφη οικοδομή είκοσι δωματίων, και στη μεταβίβαση στον αντιπρόσωπό της κτηρίου και τόπου οικοδομής, αντιστοίχως⁵.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, οι εκπρόσωποι της Μονής πραγματοποίησαν αγοραπωλησίες και ενοικιάσεις οικοδομών και οικοπέδων στην πόλη, ή πλήρωναν σχετικούς φόρους. Για παράδειγμα, το 1780-81 καταβλήθηκε ενοίκιο στο βακούφιο της Σμύρνης για τη χρήση ενός αγρού με τέσσερα πηγάδια, εκτάσεως γης και τριών οικιών, το 1785 αγοράστηκε οικία που συνόρευε με το Μετόχιο, το 1787 ενοικιάστηκε οικία από το βακούφιο, το 1795 και το 1819 πληρώθηκε φόρος για τους αγρούς και το αγίασμα του Μετοχίου, το 1807 πληρώθηκε χρέος πέντε γροσίων προς τον έφορο του βακουφίου, ενώ το 1839 οικία και αγρός ενοικιάστηκαν από τις Τοπικές Αρχές σε κάτοικο της Σμύρνης, επειδή οι μοναχοί του Μετοχίου αδυνατούσαν να παρουσιάσουν σχετικό έγγραφο κυριότητάς του⁶.

Μία από τις παλαιότερες αναφορές στο Μετόχιο της Σμύρνης είναι αυτή του Εφραίμ του Αθηναίου, στο βιβλίο του για την ιστορία της Μονής Κύκκου, που εξέδωσε το 1751, όπως και στις επανεκδόσεις του, τα έτη 1782, 1817 και 1819⁷. Βρισκόταν στη συνοικία «Δύο Τσεσμέδες» και διατηρούσε εκκλησία, που πανηγύριζε, όπως και η Κεντρική Μονή, στις 8 Σεπτεμβρίου, ημέρα της Γεννήσεως της Θεοτόκου. Πραγματοποιείτο τότε πομπή με συνοδεία πιστών και μεταφερόταν η εικόνα της Παναγίας από το Μετόχιο στον ναό του Αγίου Ιωάννη στον «Απάνω Μαχαλά». Ας σημειωθεί, ότι στον περίβολό του υπήρχε αγίασμα και εικόνα της Θεοτόκου με την επιγραφή «Παναγία Αλανιότισσα»⁸.

Σύμφωνα με επιγραφή που υπήρχε στο υπέρθυρο, η εκκλησία ανεγέρθηκε από τον Πρωτοσύγκελλο Αυξέντιο, το 1799: «Τίς ἐκ τῶν πατέρων / μονῆς ταύτης ἀνήγειρεν εἰς / κάλλος; Αὐξέντιος πρωτο- / σύγγελος οὐκ ἄλλος. ΑψΨθ». Μία δεύτερη επιγραφή υπήρχε στην

5. Ιω. Θεοχαρίδη, *Οθωμανικά Έγγραφα 1572-1839*, ό.π., τ. Α', σ. 401, 403, τ. Β', σ. 541, 891, 897, 969, 955, 981, τ. Γ', σ. 1307.

6. Ιω. Θεοχαρίδη, *Οθωμανικά Έγγραφα 1572-1839*, ό.π., τ. Γ', σ. 1299, 1373, 1417, 1593, τ. Δ', σ. 1955, 1735, 2087.

7. Εφραίμ Αθηναίου, *Η περιγραφή της Σεβασμίας και Βασιλικής Μονής του Κύκκου*, ό.π., (1751) 46, (1782) σ. 34, (1817) σ. 49, (1819) σ. 35.

8. Χρίστου Σολομωνίδη, *Η Εκκλησία της Σμύρνης*, Αθήνα 1960, σ. 115, 117.

το 1844, όπου και παρέμεινε έως το 1848¹². Στη συνέχεια υπηρέτησαν ο Αρχιμανδρίτης Μεθόδιος και ο Ιερομόναχος Ιάκωβος, οι οποίοι αναφέρονται ως συνδρομητές σε βιβλία, που εκδόθηκαν το 1857 ο πρώτος και το 1866, 1868 και 1869 ο δεύτερος¹³, καθώς και τη δεκαετία του 1870 ο Ιερομόναχος Ιωσήφ (†1938), ο οποίος διδάχθηκε κατά την παραμονή του στη Σμύρνη την εκκλησιαστική μουσική από τους ονομαστούς διδασκάλους της πόλης¹⁴.

Πολύτιμες πληροφορίες για την ιστορία του Μετοχίου στα νεότερα χρόνια αντλούνται από τον «Κώδικα 53» του Αρχείου της Μονής Κύκκου, όπου περιλαμβάνονται αντίγραφα εγγράφων των ετών 1843-1897. Όπως αναφέρεται, το Μετόχιο επανδρωνόταν από μέλος της αδελφότητάς της, που ήταν εντεταλμένο να αποστέλλει στη Μονή τυχόν αφιερώματα των πιστών. Επίσης, σημειώνεται ότι σε αυτό υπήρχε αντίγραφο της εικόνας της Παναγίας της Κυκκώτισσας και ότι τότε ενοικιαζόταν με πλειστηριασμό σε Κυκκώτη μόναχο, όπως έγινε το 1879, οπότε ο Ιερομόναχος Αγαθάγγελος προσέφερε το εφάπαξ ποσό των 200 λιρών και το ετήσιο ενοίκιο των 50. Η αγοραπωλησία της κτηματικής του περιουσίας, όμως, πραγματοποιείτο από την Κεντρική Μονή, όπως καταδεικνύεται από τις προσπάθειές της, το 1882, να εκποιήσει έκταση γης. Ακόμη, σημειώνεται ότι για την αντικατάσταση του ιερατικού προϊσταμένου του Μετοχίου ενημερωνόταν με σχετική επιστολή ο Μητροπολίτης Σμύρνης¹⁵.

Από δύο οθωμανικά έγγραφα, ημερομηνίας 1 και 16 Οκτωβρίου 1902, πληροφορούμαστε ότι είχε υποβληθεί αίτηση προς τον Νομάρχη της Σμύρνης για να δοθεί άδεια επιδιόρθωσης του κτηριακού συγκροτήματος του Μετοχίου, στο οποίο διέμεναν τότε

12. Κωστή Κοκκινόφτα, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1878-1899)*, ό.π., σ. 19, 134, 136.

13. Βλ. Γιώργου Μύαρη, «Κυκκώτες συνδρομητές σε βιβλία του Μείζονος Ελληνισμού από την περίοδο του Διαφωτισμού ως τα μέσα του εικοστού αιώνα», *Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου* 5 (2001) 552 και 554-555, 557, αντιστοίχως.

14. Θεόδουλου Καλλίνικου, *Μέγα Θεωρητικόν Εκκλησιαστικής Βυζαντινής Μουσικής*, Λευκωσία 1977, σ. 123-124.

15. Ιω. Θεοχαρίδη, *Ο Κώδικας 53 της Ιεράς Μονής Κύκκου. Οι πολύπλευρες δραστηριότητες της Μονής κατά την περίοδο 1843-1897*, ό.π., σ. 48-49, 188-193, 196-197, 199-205, 226-227, 275, 324-327.

Κυκκώτες μοναχοί¹⁶. Το 1904, σε σχετικό δημοσίευμα αναφέρεται ότι το Μετόχιο περιλαμβανόταν, μαζί με αυτά της Κωνσταντινούπολης, της Προύσας και της Γεωργίας, στα εκτός Κύπρου Μετόχια, που η Μονή Κύκκου εξακολουθούσε να έχει στην κατοχή της, και να επανδρώνονται από μέλη της αδελφότητάς της¹⁷. Ένα χρόνο αργότερα, ο Ιερομόναχος Επιφάνιος εστάλη στη Σμύρνη, για να ελέγξει τους λογαριασμούς των κτημάτων του Μετοχίου, γεγονός που έμμεσα δηλώνει, ότι η διαχείριση του ασκείτο διά αντιπροσώπου. Όπως άλλωστε σημειώνεται στο σχετικό έγγραφο, τη Μονή αντιπροσώπευε τότε στην πόλη ο ράπτης Χαρίδημος Χατζηλίας, που αντικαταστάθηκε από τον Κύπριο Γεώργιο (Γιωρκή) Χατζηλάμπρου¹⁸.

Το καθεστώς αυτό της διαχείρισης του Μετοχίου φαίνεται ότι διατηρήθηκε μέχρι τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922, οπότε τα περιουσιακά του στοιχεία κατασχέθηκαν από το τουρκικό κράτος. Εξακολούθησε, όμως, να μνημονεύεται, ως αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας της, από πολλούς μεταγενέστερους συγγραφείς, όπως τον Αρχιεπίσκοπο Ιορδάνου και μετέπειτα Πατριάρχη Ιεροσολύμων Τιμόθεο Θέμελη το 1926¹⁹ και τον Κυκκώτη μοναχό Ιερόθεο το 1930²⁰.

16. Ιωάννη Θεοχαρίδη, *Οθωμανικά Έγγραφα 1840-1912*, τ. Β', Λευκωσία 1999, σ. 837, 839.

17. Αριστοτέλη Παλαιολόγου, «Η εν Κύπρω Ιερά Μονή Κύκκου», στον τόμο: Κωνσταντίνου Σκόκου, *Εθνικόν Ημερολόγιον. Χρονογραφικόν, Φιλολογικόν καί Γελοιογραφικόν του έτους 1904*, τ. 19ος, Αθήνα 1904, σ. 363 [= Κωστή Κοκκινόφτα, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1900-1911)*, Λευκωσία 2002, σ. 328, 330].

18. Ιω. Θεοχαρίδη, *Οθωμανικά Έγγραφα 1840-1912*, τ. Β', ό.π., σ. 843.

19. Τιμόθεου Θέμελη, «Αι επωνυμίας της Παναγίας εν Κύπρω», *Νέα Σιών* 21 (1926) 706 [= Κωστή Κοκκινόφτα, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1921-1930)*, Λευκωσία 2006, σ. 681].

20. Α. Σωτηρίου [= Ιερόθεου Κυκκώτη], «Η Μονή Κύκκου ως ιερό προσκύνημα», *Απόστολος Βαρνάβας*, 31.7.1930 (τόμος 2ος, σ. 489) [= Κ. Κοκκινόφτα, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1921-1930)*, ό.π., σ. 616].

Το Μετόχιο της Αττάλειας

Η παλαιότερη αναφορά για το Μετόχιο της Αττάλειας, από ό,τι έχουμε υπόψη μας, είναι από επιγραμματική καταγραφή στον λεγόμενο «Κώδικα Κύκκου», σε σημείωση για αποστολή γράμματος, ημερομηνίας 6 Μαρτίου 1740, προς τον Μητροπολίτη Πισσιδείας. Στον ίδιο Κώδικα γίνεται ακόμη αναφορά στην αναχώρηση για την Αττάλεια, το 1748, του Ιερομόναχου Παφνουτίου και στον διορισμό του στο Μετόχιο, το 1756, μαζί με τον μοναχό Μακάριο²¹. Το Μετόχιο αναφέρεται επίσης στο προαναφερθέν βιβλίο για την ιστορία της Μονής Κύκκου του Εφραίμ του Αθηναίου, που εξεδόθη το 1751, όπως και στις επανεκδόσεις του το 1782, το 1817 και το 1819²².

Είναι αξιοσημείωτο, ότι οι κάτοικοι της Αττάλειας ευλαβούνταν ιδιαίτερα την εικόνα της Παναγίας της Κυκκώτισσας, που φυλασσόταν στον ναό του Αγίου Νικολάου της πόλης και ήταν αντίγραφο της θαυματουργής εικόνας του Κύκκου. Σύμφωνα με την τοπική παράδοση, η εικόνα αυτή είχε μεταφερθεί στην περιοχή από την Κύπρο, παρασυρόμενη από τα κύματα. Το 1922, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, οι κάτοικοι μερίμνησαν για τη διάσωση και τη μεταφορά της στην Αθήνα, όπου εναποτέθηκε στον ναό της «Κοιμήσεως της Θεοτόκου», στη συνοικία του Ταύρου²³.

Για την ιστορία του Μετοχίου γνωρίζουμε ότι το 1845 υπηρετούσε σε αυτό ο Ιερομόναχος Κοσμάς, όπως αναφέρει στην αυτοβιογραφία του ο μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Κύπρου (1865-1900) Σωφρόνιος, που μνημονεύει την εκεί συνάντησή τους²⁴. Από την αλληλογραφία του Ηγουμένου Κύκκου (1890-1911) Γερασίμου πληροφορούμαστε ότι στα τέλη του 19ου αιώνα διαχειριζόταν την κτηματική του περιουσία Επίτροπος, ο οποίος διοριζόταν από τη Μονή. Επίσης, ότι το 1893 εστάλη στην Αττάλεια ο Κυκκώτης Ιερομόναχος Ιωσήφ, για να προβεί σε γενική επισκόπηση των περιουσιακών του στοιχείων,

21. Θεόδωρου Παπαδόπουλλου, *Κώδιξ Μονής Κύκκου*, Λευκωσία 2008, σ. 36, 53.

22. Εφραίμ Αθηναίου, *Η περιγραφή της Σεβασμίας και Βασιλικής Μονής του Κύκκου*, ό.π., (1751) σ. 46, (1782) σ. 34, (1817) σ. 49, (1819) σ. 35.

23. Παναγιώτη Χατζηπέτρου, *Ιστορία της Αττάλειας της Μικράς Ασίας από της κτίσεως αυτής μέχρι το 1922*, Αθήνα 1969, σ. 34-35.

24. Θεόδωρου Παπαδόπουλλου, «Εθναρχικός ρόλος της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Αρχιεπισκόπου Σωφρονίου βιοτή», *Κυπριακαί Σπουδαί* 35 (1971) 116-117.

αποτέλεσμα της οποίας ήταν η πώληση ενός τεμαχίου γης. Δυστυχώς, τρία χρόνια αργότερα, τα μοναστηριακά κτήρια κήκαν ύστερα από πυρκαγιά, που ξέσπασε για άγνωστη αιτία²⁵. Στη σχετική αναφορά δεν γίνεται καμία νύξη για ύπαρξη ναού στο Μετόχιο, πιθανότατα γιατί υπήρχε μόνο προσκυνητάρι, όπως συνέβαινε και σε αρκετά από τα εκτός Κύπρου Μετόχια της Μονής Κύκκου²⁶. Άλλες πληροφορίες για την ιστορία του δεν έχουμε υπόψη μας. Τα περιουσιακά του στοιχεία, όπως και των υπολοίπων Μετοχίων της Μικράς Ασίας, κατασχέθηκαν από το τουρκικό κράτος το 1922.

Το Μετόχιο της Προύσας

Το Μετόχιο της Προύσας αναφέρεται για πρώτη φορά, από ό,τι έχουμε υπόψη, στο δίκτυο των εκτός Κύπρου Μετοχίων της Μονής Κύκκου, σε πατριαρχικό έγγραφο, ημερομηνίας 20 Νοεμβρίου 1803, όπου σημειώνεται ότι ο Κυκκώτης «ταξιδιώτης»²⁷ μοναχός Γεράσιμος είχε αποβιώσει στα Μουδανιά, παράλια πόλη της Προποντίδας, που απέχει τριάντα χιλιόμετρα από την Προύσα. Όπως ισχυρίζονταν οι κάτοικοι του χωριού Δερέκιοι, τα προσωπικά του είδη είχαν μεταφερθεί στο Μετόχιο της Προύσας, όπου παραδόθηκαν στον εκεί ευρισκόμενο Κυκκώτη μοναχό Τιμόθεο. Ο τελευταίος, όμως, αρνιόταν ότι τα παρέλαβε,

25. Μ. Τηλλυρίδη, *Ανέκδοτος Αλληλογραφία της Ιεράς Μονής Κύκκου 1891-1897*, ό.π., σ. 69-73, 81, 162. Αναφορά στην αποστολή του Ιωσήφ στην Αττάλεια γίνεται και στο Μοναχολόγιο της Μονής Κύκκου. Βλ. Αρχείο Ιεράς Μονής Κύκκου, *Μοναχολόγιον*, σ. 47· Κ. Κοκκινόφτα, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1900-1911)*, ό.π., σ. 84-85].

26. Όπως για παράδειγμα το Μετόχιο της Αδριανούπολης, που αποτελείτο μόνο από μοναστηριακά καταλύματα. Βλ. Κ. Κοκκινόφτα, *Κυκκώτικα Μελετήματα*, τ. Α', ό.π., σ. 233-236.

27. Η ονομασία «ταξιδιώτης» χρησιμοποιείται στα έγγραφα των χρόνων της Τουρκοκρατίας για τους Κυκκώτες μοναχούς, που υπηρετούσαν στα εκτός Κύπρου Μετόχια της Μονής. Κάποτε, όμως, προστίθεται και στο όνομα του εντεταλμένου μοναχού για τη διεξαγωγή στο εξωτερικό «ζητείας», δηλαδή εράνου, για τον οποίο, τις περισσότερες φορές, χρησιμοποιείται η ονομασία «ζητιάνος». Ενδεικτικά βλ. Θ. Παπαδόπουλλου, *Κώδιξ Μονής Κύκκου*, ό.π., σ. 18-25.

με αποτέλεσμα ο Οικουμενικός Πατριάρχης Καλλίνικος Ε΄ να απειλήσει με επιτίμια όλους τους εμπλεκόμενους στην υπόθεση αυτή, για να μαρτυρήσουν την αλήθεια²⁸.

Το Μετόχιο φαίνεται να στελεχωνόταν στις αρχές του 19ου αιώνα από απεσταλμένο της Μονής Κύκκου, όπως συμπεραίνεται από οθωμανικό έγγραφο, ημερομηνίας 21 Φεβρουαρίου 1829, που αφορά άδεια του καδή της Κωνσταντινούπολης, για να εγκατασταθεί σε αυτό ο Κυκκώτης μοναχός Νεόφυτος²⁹. Μοναχοί της Μονής εξακολούθησαν να το στελεχώνουν και αργότερα, όπως προκύπτει από τον προαναφερθέντα «Κώδικα 53», όπου σημειώνεται ότι, τον Αύγουστο του 1869, ο τότε ιερατικός προϊστάμενός του, Αρχιμανδρίτης Σίλβεστρος, αντικαταστάθηκε από τον Πρωτοσύγκελλο Χρύσανθο. Για την αλλαγή αυτή, όπως επιβαλλόταν από την εκκλησιαστική τάξη, ενημερώθηκε ο Μητροπολίτης Προύσας, ενώ στον Χρύσανθο δόθηκε συστατική επιστολή. Τον τελευταίο αντικατέστησε, το 1874, ο Πρωτοσύγκελλος Μελέτιος, ο οποίος παρέμεινε σε αυτό για δέκα χρόνια. Όπως αναφέρεται, το Μετόχιο βρισκόταν στην Ψαραγορά της πόλης και μετά την επιστροφή στην Κύπρο του Μελετίου, το διαχειριζόταν ο Επίτροπος Γεώργιος Στεφανίδης. Τέλος, σημειώνεται ότι είχε στην κυριότητά του καφενείο, που ενοικίαζε από το 1872, μαγειρείο και δωμάτια για τους επισκέπτες³⁰.

Επιπρόσθετες πληροφορίες για την ιστορία του διασώθηκαν στην αλληλογραφία του Ηγουμένου Γερασίμου, όπου σημειώνεται ότι, τη δεκαετία του 1890, το κτηριακό του συγκρότημα χρειαζόταν επιδιόρθωση και πως το καθαρό κέρδος για τη Μονή από το ενοίκιο του καφενείου ήταν, για την οκταετία 1884-1892, 15.228 γρόσια. Επίσης, αναφέρεται ότι οι προϊστάμενοί του προμήθευαν τη Μονή με υφάσματα, για την ποιότητα των οποίων η Προύσα είχε εξαιρετική φήμη, και ότι είχαν υπηρετήσει σε αυτό οι μοναχοί Σίλβεστρος, Χρύσανθος, Μελέτιος και από το 1884 ο Προκόπιος, τον οποίο αντικατέστησε το 1892 ο

28. Κ. Δελικάνη, *Τα εν τοις Κώδιξι του Πατριαρχικού Αρχιεπισκοπικού Αρχαιοφυλακίου σωζόμενα επίσημα εκκλησιαστικά έγγραφα*, ό.π., σ. 602· Θεοχάρη Σταυρίδη, *Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος. Τα πατριαρχικά έγγραφα των ετών 1600-1878*, ό.π., σ. 140-141, 316.

29. Ιω. Θεοχαρίδη, *Οθωμανικά Έγγραφα 1572-1839*, τ. Δ΄, ό.π., σ. 2027.

30. Ιω. Θεοχαρίδη, *Ο Κώδικας 53 της Ιεράς Μονής Κύκκου. Οι πολύπλευρες δραστηριότητες της Μονής κατά την περίοδο 1843-1897*, ό.π., σ. 49-52, 54, 93-94, 145-149, 170, 231-232, 312-316.

Οπωσδήποτε, τόσο η παρουσία του Φλαβιανού, όσο και η ύπαρξη επιτρόπου της Μονής στη μακρινή Τοσκάτη είναι αποκαλυπτική του πολύ καλά οργανωμένου δικτύου των εκτός Κύπρου Μετοχίων της Μονής Κύκκου, που επέτρεπε στους μοναχούς της να δραστηριοποιούνται στα χρόνια της Τουρκοκρατίας σε πολλές περιοχές της Μικράς Ασίας και του Πόντου.

Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Ενατενίσεις*, τχ 12 (Λευκωσία 2010), σ. 98-103.